

at sygekasserne måtte lide døden, kom vel heller ikke en solid (og magtfuld) del af Socialdemokratiet særligt meget på tværs. Hvis man desuden inddrager de andre elementer i socialreformen og inkluderer bistandsloven fra 1974, krakelerer billedet af Socialdemokratiet som den store taber i socialreformprocessen.

Forfatteren ender sin bog med at gennemgå de enkelte politiske partiers socialpolitiske strategier og fremhæver her undersøgelsens konklusioner som liggende tættere op ad Peter Baldwins opfattelse end ad Esping-Andersens. I særdeleshed Det Radikale Venstres, men også Venstres rolle (især efter kurskiftet i 1963) fremhæves som helt centrale for velfærdsstatens etablering. Socialdemokratiets rolle nedtones derimod ganske kraftigt med henvisning til betænkelighederne ved folkepensionen og socialreformen. I disse konklusioner bliver resultaterne af de metodiske problemer, som er anført ovenfor, tydelige. Og forfatteren tager ikke de nødvendige forbehold i sine konklusioner for ubalancen i de empiriske undersøgelser.

Selv om Socialdemokratiets rolle i velfærdsstatens etablering skævvrides, har bogen den store fortjeneste, at vi får et mere nuanceret syn på de borgerlige

partiers rolle i velfærdsstatens etablering. Ikke som modspillere til Socialdemokratiet, men efter 1963 især som medspillere. Men Socialdemokratiets rolle som afgørende drivkraft i processen bør ikke som resultat heraf afskrives. Dette synspunkt bekræftes i øvrigt af den nyeste velfærdsstatsforskning (se især Søren Kolstrup: *Velfærdsstatens rødder – fra kommunesocialisme til folkepension*, 1996 og Klaus Petersen: *Legitimität und Krise. Die politische Geschichte des dänischen Wohlfahrtsstaates 1933-1973*, 1998)

Jacob Christensens bog er et vigtigt bidrag til debatten om velfærdsstaten. En debat, hvor vi i de senere år i stigende grad har fået nuanceret vores forståelse af dynamikken bag velfærdsstatens etablering. Derfor er det desto mere ærgerligt, at Odense Universitetsforlag har ventet fem år med udgivelsen af Jacob Christensens bog. Hvad man på forlaget har brugt den lange tid til, er ikke godt at vide, idet bogen rummer en lang række skæmmende stave-, orddelings- og fodnotefejl.

Men trods forlagets smølen er det dejligt endelig at have fået dette vigtige bidrag til forskningen i den danske velfærdsstat på gaden.

Morten Rasmussen

REGIONAL- OG LOKALHISTORIE

Knud Prange m.fl. (red.): *Det store i det små*. (Odense Universitetsforlag, 1997). 352 s., 250 kr.

Lokalhistorisk Afdeling ved Københavns Universitet har fejret sin 25-årsdag med et skrift, redigeret af afdelingens leder fra begyndelsen, lektor Knud Prange, og medlemmerne af en kreds af

historikere, »kollokviekredsen«, oprindeligt studerende, som ikke har villet slippe hinanden og mødes flere gange om året. Knud Prange ser til indledning tilbage på lokalhistoriens udvikling i landet i de 25 år og retter derpå blikket fremad mod det fritidssamfund, som vil give den endnu større muligheder.

Forhenværende rigsantikvar Olaf Ol-

sen skriver kort om instituttets forhistorie. Han insisterer på at kalde det instituttet, for det var, hvad han og de andre bestyrelsesmedlemmer i Dansk Historisk Fællesforening kaldte det, da de i sin tid henvendte sig til universitetet, og dette var også den oprindelige initiativtager, faderen Albert Olsens betegnelse. Faktisk blev instituttet oprettet i 1943, men det kom aldrig til at virke, fordi Albert Olsen samme år blev taget af tyskerne og siden flygtede til Sverige.

Hele 16 artikler har redaktionen formået at samle, nogle skrevet af kredsens medlemmer, andre af udefrakommende indbudte. Knud Prange skriver selv om et skifte efter en degneenke fra 1777, som giver et levende indblik i en konkret degnefamilies omstændigheder. Og det er noget andet, mener Prange, end degnen som type, ham, som blandt andet Georg Hansen søger at beskrive i sin bog *Degnen* fra 1944. Prange rører med sit konkrete eksempel ved et tema om det lokales og lokalhistoriens berettigelse, som han var inde på allerede i sit første skrift fra afdelingen, *Hvorfor lokalhistorie?*, og som han siden har berørt flere gange.

Et andet medlem af kredsen, Jørgen Mikkelsen, skriver med udgangspunkt i de to serier af indberetninger om købstæderne fra henholdsvis 1747 og 1775 om købstædernes krise i 1700-årene.

Nils Hybel undersøger meget interessant lokalhistoriens funktion i middelalderhistorien, specielt i forhold til teorierne om den senmiddelalderlige krise, og påviser med henvisning til især engelske forfattere, at lokalhistoriske undersøgelser – og her ikke kun »lokale specialundersøgelser«, men også altomfattende »community studies« – har medvirket til at fælde store almengyldige monokausale teorier som Postans marginaljordstese og også fremover kan medvirke til at udfylde tomrummet efter sådanne teorier. I virkeligheden er jo

middelalderforskningen langt hen lokalt afgrænsede studier simpelthen på grund af kildemangelen, siger han, og det kan han jo have ret i.

Kim Furdal, lokalhistorisk konsulent i det sønderjyske, efterlyser en teoretisk funderet diskussion af, hvordan lokalhistorien skal gribes an. Ikke at historiefaget har udviklet et dårligt begrebsapparat (hvilket?), det duer blot ikke til lokalhistoriske undersøgelser. De bedste bud herpå henter Furdal i etnologien hos navnlig Börje Hanssen og hans centrale begreb »aktivitetsfelter« og hos Dan Turell, hvis *Vangede billeder* efter Furdals mening burde være pligt læsning for enhver historiestuderende på linie med Kristian Erslevs *Historisk Teknik*. Som konkrete eksempler på etnologisk inspireret lokalhistorie fremholdes Johs. Møllgaards og Ellen Damgaards arbejder, og Furdal gennemarbejder selv et materiale fra Sdr. Bjert sogn syd for Kolding.

Ole Degn undersøger nogle jyske lokalsamfunds reaktioner på navnelovene af 1828 og 1856 og rejser en række interessante spørgsmål til videre undersøgelse, og Johs. Møllgaard undersøger et velkendt mentalitetshistorisk tema, nemlig »personbegrebets« udvikling blandt bønder i Salling fra 1500- og 1600-årenes »ureflekterede, umiddelbare subjekt i affekternes vold« til 1800-årenes »ansvarlige, målrettede, selvbevidste person«.

John T. Lauridsen vender efter et længere udblik over udviklingen i miljøet omkring *Den jyske Historiker* – »vejrhnen i dansk historie«, som han kalder det – tilbage til sine familierødder og leverer med sine bedsteforældre et eksempel på »den svære vej fra land til by«, en måde at angribe udvandringshistorien på, som fører til helt andre spørgsmål end dem, der stilles i den kvantitativt orienterede migrationsforskning.

To stockholmere, Sven Lilja og Lars Nilsson, demonstrerer den mere systematiske, samfundsvidenskabeligt inspirerede tilgang i historieforskningen hinsidan og leverer interessante analyser af henholdsvis købstædernes udvikling i Östergötland 1570-1810 og svensk byudvikling i 1900-tallet. Med Allan Tønnesens, Poul Steens og Agnete Goth Paaschburgs historier om henholdsvis et overfald på Frederiksberg i 1785, en sjællandsk korporal og glarmester i begyndelsen af 1800-årene og en lollandsk piges omskiftelige skæbne i samme århundrede er vi modsat på den virkelig lille histories, næsten mikrohistoriens grund. Et mere udtalt sigte mod det typiske har Erik Nørns interessante indblik i forholdet mellem teologer af to generationer med en række breve til en teologisk student 1849-60, Jesper Godvin Hansens beretning om arbejderuro og strejker på geværfabrikken i Hellebæk i begyndelsen af 1800-tallet og det lidet, der kom ud af det for arbejderne, Grete Signe Jensens portræt af den københavnske lærerinde og borgerrepræsentant Johanne Blom 1909-19 og Ingrid Markussens nøjere præsentation af en af de skoleprotokoller, hun har anvendt i sin tidligere undersøgelse af 1700-årenes skolevæsen.

Disse mange, højst forskelligartede bidrag giver tilsammen et godt og levende indtryk af forskellige måder at nærme sig lokalhistorien på. Man savner et forsøg til indledning på at profilere de forskellige tilgange lidt nøjere mod hinanden, men bogen er, som den foreligger, et værdigt jubilæumsskrift for afdelingen i København. Den kan anbefales til enhver lokalhistorisk interesseret.

Steen Busck

Niels Peter Stilling: *Politikens bog om Danmarks slotte og herregårde*. (Politikens Forlag, 1998). 320 s., 269 kr.

Museumsinspektør ved Søllerød Museum, Niels Peter Stilling, har skrevet en god håndbog om vore slotte og herregårde. »Bogen er opdelt i ni geografiske områder af hensyn til den praktiske brug i felten.« Disse er indgangsordene (s. 3), og de siger klart, hvilket formål denne bog tjener. Og det tjener den godt ved en klar og systematisk opbygning. Hvert område får sine karakteristika præsenteret i en indledning, der også indeholder en meget brugbar oversigt over stedernes byggestil, tilgængelighed, om de rummer museer, samlinger, særlig kulturhistorie osv. Med andre ord kan man med bogen i hånden planlægge ture, der tilgodeser for eksempel særlige byggestile, parker og lignende. Hvilket ikke mindst kan være praktisk til ekskursioner og studieture.

Ikke alle steder er lige udførligt omtalt, men alle de fyldigste beskrivelser rummer de faste rubrikker: bygning, interiør, omgivelser og historie. For alle de medtagne slotte og herregårde gives desuden faste oplysninger om beliggenhed, moderne anvendelse, ejerforhold, størrelse og bygningshistoriske årstal. Bogen afsluttes med oversigter over arkitekter, havearkitekter og bygmestre, hvortil kommer oversigter over ord og begreber, stilhistorie og litteratur.

Men før alt dette har bogens forfatter skrevet en 10 siders historisk indledning. Nu kan der jo ikke medtages alverden på de få sider, men det lykkes at give et udmærket overblik, der begynder med Harald Blåtands befæstede borganlæg og slutter med en advarsel mod den tiltagende tivolisering af herregårdene og troen på, at disse kan redde sig ved indtægtsgivende aktiviteter på bekostning af offentlige tilskud. Man kunne have ønsket sig lidt mere historisk belysning af forskellene mellem landsdelenes herregårdes udvikling, størrelse og antal, men OK – det ligger måske uden for rammerne. Det havde også